

KU OG KALV SAMMEN I MELKE-PRODUKSJON

Norsøk og Ruralis intervjuet vinteren 2020–2021 melkeprodusenter som har ku og kalv sammen. I artikkelen kan du lese om hvordan de gjør dette på ti av disse gårdene, og hva de ser som fordeler og utfordringer.

Tradisjonelt har det vært vanlig å skille ku og kalv innen kort tid etter fødsel i melkeproduksjon. Det er økende debatt og oppmerksomhet rundt det etiske ved et driftsopplegg hvor ku og kalv skilles tidlig. Forbrukerundersøkelser fra andre land viser at de fleste ønsker at ku

og kalv skal få være sammen. Flere melkeprodusenter, også i Norge, er interessert i å prøve ut dette. Samvær mellom ku og kalv kan fremme naturlig atferd og god dyrevelferd. Samtidig er det en del utfordringer som stress ved senere separasjon og mindre levert melk fra kyr som går med kalv.

Intervjuene

Norsøk og Ruralis intervjuet vinteren 2020–2021 melkeprodusenter fra 13 gårder som har ku og kalv sammen. Norsøk ga ut en rapport for jul blant annet om hvordan de gjør det praktisk på ti av disse gårdene, og hva de ser som fordeler og utfordringer med ku og kalv sammen.

Den ene gården med løsdrift og melkestall har mest vårkalvinger for å kunne ha kyr og kalver på beite sammen.

Tabell. Oppsummering av opplegget på gårdene.

Type fjøs	Kalving	Samvær fulltid	Opplegg etter avsluttet samvær fulltid
Båsfjøs	Høst	2–3 uker	Sammen i to perioder på flere timer per døgn til 4 uker, så sammen ved melking morgen og kveld til litt for 8 uker, og en periode/dag til avvenning ved rundt 8 uker
	Høst	4 uker	Sammen en periode etter melking morgen og kveld til 8 uker, så en periode hver kveld til avvenning ved 9 uker
Løsdrift, melkestall	Mest vår	3 måneder	Gradvis mindre sammen til avvenning 4 måneder
	Spredt	8 uker	Kontakt gjennom bingeskille minst 5 dager, melk til 4 måneder kviger og 6 måneder okser
Løsdrift, melkerobot	Spredt	9–10,5 uker	Avvenning med noseflap 1,5 - 2 uker før separasjon
	Spredt	9,5 uker	Avvenning med noseflap 1 uke før separasjon
	Sep. -mars	1 måned med mor, 2 måneder med ammetante	Kontakt med mor gjennom bingeskille noen dager etter 1 måned, avvent og separert fra ammetante etter 3 måneder
	Fokus vår, men spredt	6–9 uker	Kontakt gjennom bingeskille 3 dager, melk til minst 12 uker
	Spredt	3 måneder	Brå separasjon og avvenning
	Spredt	2 måneder	Brå separasjon og avvenning, men noen (hvis sterke bånd/mye rauting) fikk være sammen noen flere dager når bonden var i fjøset

« flere av bøndene snakket om at kalvene lærer mye av å få være sammen med kyrne »

Her går kalvene fritt i løsdrifta og blir avvent med noseflap før de blir skilt fra kyrne.

Av gårdene ble 3 drevet økologisk og 7 konvensjonelt, 6 hadde løsdrift og melkerobot, 2 hadde løsdrift og melkestall og 2 hadde båsfjøs. De hadde fra 14 til 60 melkekyr og melkekvote fra 75 000 til 420 000 liter. Alle hadde ku og kalv sammen inne i fjøset på området til kyrne, og på 6 av gårdene var også kyr og kalver sammen ute i beiteperioden. Bøndene hadde minst ett års erfaring med ku og kalv sammen. De med lengst erfaring var på to gårder som startet med dette på slutten av 90-tallet.

Viktig med god plass og nok kalvingsbinger

Noen syntes det var best å ha ku og kalv sammen ute på beite, og det ble nevnt fordeler som at det var mer naturlig, mindre arbeid, mer plass og mindre smittepress ute. Andre mente at det var best å

ha de inne sammen i kontrollerte former. Flere snakket om at det var viktig med god plass, gode og nok kalvingsbinger. Det ble sagt at ikke alle fjøs passer til å ha ku og kalv sammen. Kalvene kan for eksempel sette seg fast eller skli og skade seg, og man må kanskje «barnesikre» fjøset ved å sette opp ekstra planker og grunder. Flere opplevde at kalver kom seg rundt til steder de ikke skulle være, som på forbrettet, og det kunne bli mer arbeid med renhold. Andre opplevde ikke problemer med dette.

Får levert mindre melk

Mange av bøndene sa det var en utfordring at det blir levert mindre

melk per ku når kalven drikker mye melk når den dier, og at man kanskje trenger flere kyr for å fylle melkekvota. Flere sa at det blir mindre fett i levert melk. Bøndene skrotet av de gode morsegenskapene til NRF-kyr, og at kyrne har et godt lynne slik at man kan ha en trygg arbeidsplass også med ku og kalv sammen. Samtidig hadde også flere opplevd enkelte kyr som ikke var interessert i kalven sin, eller som kunne vise aggressiv atferd for å passe på kalven, men dette virket å være sjeldent. Noen poengterte at opplegget krever at man kjenner dyra godt, og at det kan bli utfordrende med avløsere og andre i fjøset.

God tilvekst og bedre helse

Bøndene opplevde at kalvene får god tilvekst når de går med kyrne, og noen nevnte at oksekalver kan selges for en bedre pris og at kviger blir mer robuste og kan insemineres tidligere. Fører man opp oksene selv kan de slaktes tidligere/ved høyere slaktevekt. Flere av bøndene opplevde også at kalvene har bedre helse, og for noen er dette av de viktigste årsakene til at de har ku og kalv sammen. Flere mente de hadde mindre veterinærutgifter. Noen opplevde også bedre helse på kyrne, som bedre jurhelse, men andre var mer usikre på dette.

Kalvene lærer av kyrne

Et interessant funn var at flere av bøndene snakket om at kalvene lærer mye av å få være sammen med kyrne. De lærer seg ku-arealet, automatikk i fjøset, lærer å spise grovfôr, blir tidlig drøvtyggere og de lærer å oppføre seg. Noen sa at de ikke håndterer kalvene like mye, og at har man en sky ku så blir gjerne kalven også sky; samtidig hvis du har en rolig ku så blir gjerne kalven også slik. En bonde sa at det var viktig at dyra fikk gjøre en del som de selv ville, og at det ga rolige dyr og et rolig fjøs med god dyreflyt.

Kalv som dier. Her går kalvene fritt i båsføset når de er sammen med kyrne.

Her går kalvene fritt i losdrifta til melkekyrne til de er 1 måned, deretter går de i binger med ammetanter til de er 3 måneder.

Atferd, dyrevelferd og økonomi

Noen bønder nevnte at det var mye mindre eller ingen unormal suging mellom kalver, men noen var bekymra for at de kom til å suge mer på hverandre når de ble eldre, og ei fortalte at hun hadde problemer med dette. Flere av bøndene snakket om utfordringen med å skille ku og kalv på et senere tidspunkt, hvor de opplevde dyra som mer stressa, med spesielt mye rauting fra kyrne. De var opptatt av hvordan de skulle gjøre det på en måte som gir minst mulig stress, og samtidig unngår dårlige kalvemager og dropp i tilvekst. Andre mente de hadde funnet gode metoder og ikke opplevde problemer med dette. Bøndene var opptatt av dyrevelferd, og noen snakket om at dette var etisk riktig og at det var viktig å drive på dyras premisser. Flere var opptatt av at dyra får utøve naturlig atferd hvor kua får være mor og kalven får die fersk melk med rett temperatur så mye den vil. Noen sa at det var andre ting som var viktigere for dem enn økonomi, mens andre snakket om at økonomien var noe av det viktigste. Noen sa at de hadde trua på at dette ga bedre og mer

holdbare dyr, at man ville få igjen for det og at det ville bli en langsiktig gevinst.

Bøndene trives med det

Generelt virket det som at bøndene selv trivdes godt med å ha ku og kalv sammen og at det ga dem et godt arbeidsmiljø. Det ble nevnt at det å ha ku og kalv sammen er kjempeartig, spennende, motiverende, tilfredsstillende, at de har god samvittighet og føler stolthet. Noen opplevde en trygghet med at kua selv tok vare på kalven, men andre snakket om at de hadde mindre kontroll på kalvene. Angående arbeidsmengde var det ulike meninger om det var mer, mindre eller like mye arbeid. Det var enighet om at det går mindre tid til føring av kalver, og at det var mer fleksibelt når de ikke måtte føre kalvene til bestemte tider. Samtidig virker det som at tiden brukes litt på en annen måte, gjerne mer tid til oppfølging og observasjon.

Artikkelen er basert på rapporten av Johansen, J.R.E. & Sørheim, K. (2021) Ku og kalv sammen i melkeproduksjon – Intervjuer med melkeprodusenter
Arbeidet ble finansiert av Dyrevermaliensens forskningsfond og Forskningsmidlene for jordbruk og matindustri (FFLIJA), NFR prosjektnummer 310728.